

danner sig et lille Begreb om den ved at læse følgende Dagbogsoptegnelser fra min egen Rejse.

»5te Juli 1908. . . . Det er ikke saa lidt koldt om Natten; der er Is paa Vandpytterne om Morgen. Om Dagen er det saa varmt, at Myggene begynder at blive generende, Humlebieerne og mange andre Insekter bliver ogsaa hyppigere. Blaabærrene staar i Blomst. Den grønlandske Lyng med de liliekonvallignende Blomster, Valmuerne, den røde og den gule Trolldurt og en Mængde andre dejlige arktiske Blomster staar nu i fuldeste Flor. Sne-spurvenerne har Unger, og Kjøvernes 1 à 2 Æg finder man overalt. Paa Isen ligger enkelte Sæler opkrøbne, men de er sky og vanskelige at komme til, hvilket altid giver spændende Jagt. Ræv og Hare smutter rask forbi een, hvor man færdes i Terrænet. Rypen er begyndt at forandre Farve, og og Smaavaderne gør sig al tænkelig Umag for at aflede Opmærksomheden fra deres Reder. De smaa Bække er aftagne i Styrke, thi Sneklatterne, der nærrede dem, er stærkt formindskede. Derimod er de mindre Elve tiltaget i forbavsende Grad. I det store Elvleje gnaver Elvvandet sig under Snedækket fra Sælsøen ned mod Dove Bugt, og om faa Dage vil Elven formentlig bryde igennem. For Øjeblikket har Sælsøen selv Tilløb fra Elvlejet; det er Smeltevandet fra Skrænterne, der løber den Vej . . . 7. Juli. . . . Lakseelven er begyndt at springe, og Sælsøen har altsaa Forbindelse med Havet. Fortrinlige Laks, Hanner og gydefærdige Hunner, vandrer nu fra det salte Vand op i Søen. Nu er det Tid for Laksefiskerne. Paa Havbugtens Is, udfor Elvmundingen, har Sælerne samlet sig i

stort Antal; — de Fyre er nok kloge Laksefiskere. For faa Dage siden var der ingen Sæler paa dette Sted, men nu ligger der mange og soler sig langs Revnerne i Isen. Det maa i sin Tid have været af Betydning for Eskimoerne, at Laksene saaledes trækker Mængder af Sæler sammen udfor de store Elvmundinger. . . . 8. Juli. . . . Smeltningen af Sælsøens Is og af Sneen paa Skrænterne foregaar saa hurtigt, at Vandstanden i Søen, til Trods for at Elven løber stærkt, er steget i sidste Døgn. Luften er ved Middagstid 8° C. i Skyggen og 14° C. i Solen. Snemurene i Elvlejet styrter med tordnende Brag ned i Elven, der har undermineret dem, og de føres med af den sydende Strøm. Lyngen er dejlig varm at ligge i«

Ja, saaledes er her paa Aarets gode Tid, og Livet har under disse Forhold næppe været haardt for Eskimoerne; men naar Skyggerne igen blev lange, og Solen tilsidst svandt bort, da herskede Nordenvinden, og den var, som Mylius-Erichsen engang skrev i sin Dagbog, en streng Hersker — og ubønhørlig. Den har tilsidst faaet Overtaget over Nordøstgrønlands Nomade, der utvivlsomt var Jordens primitiveste Barn.

Til sidst skal bemærkes, at der endnu i Grønland findes saa store etnografiske Opgaver at løse, at Ekspeditioner alene af den Grund vilde være berettigede, og det er at haabe, at Kysterne med Tiden undersøges nøje og systematisk — helst af samme Mand hele Vejen rundt. Opgaven er mægtig, men ingenlunde umulig, og dens Udførelse vil, for en forholdsvis ringe aarlig Pengesum, kunne bringe uanede Resultater.

Tripolitanien.

(Tripolis.)

Af

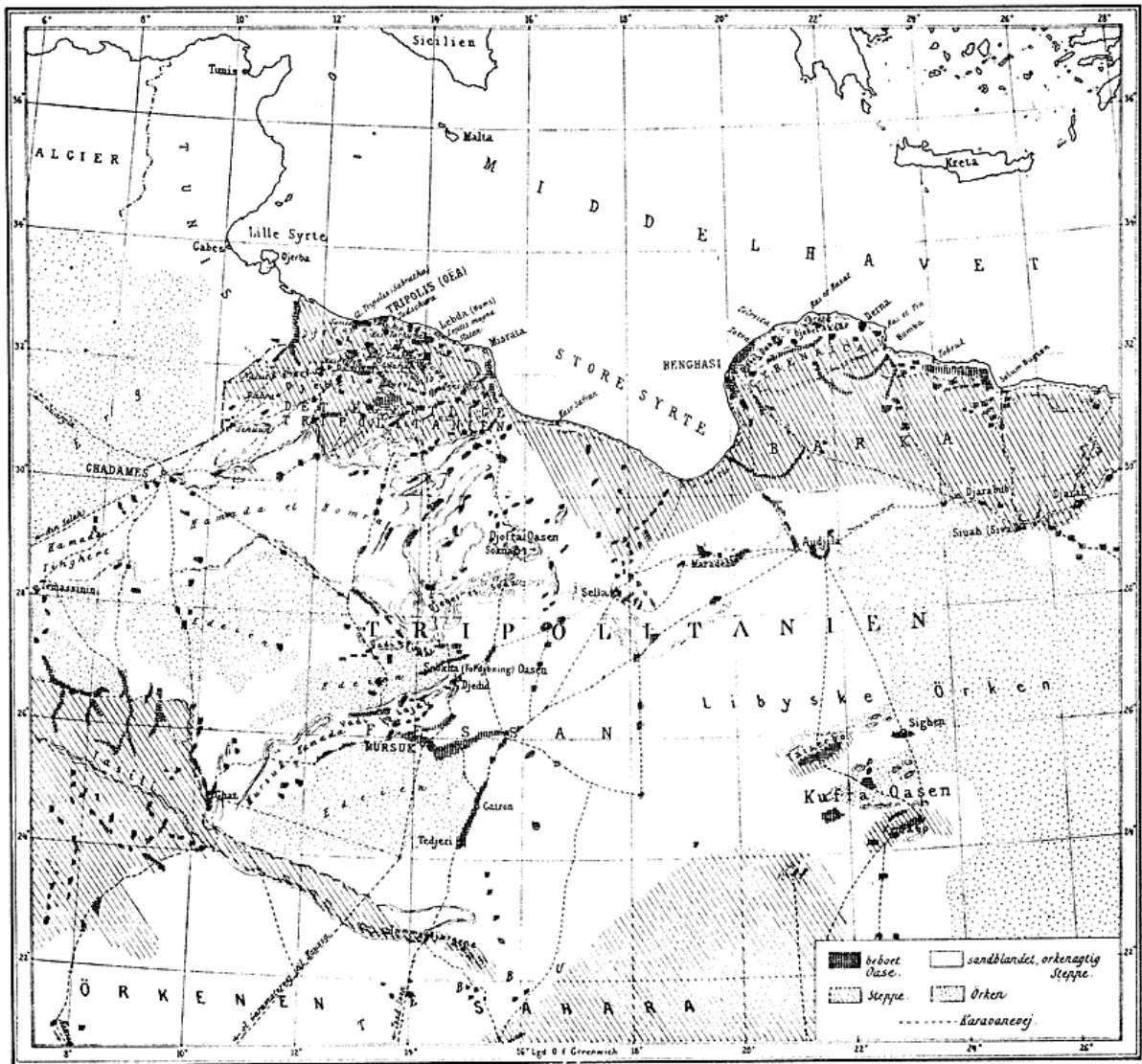
Professor Ole Olufsen.

I Anledning af Krigen imellem Tyrkiet og Italien er Tripolis eller Tripolitanien bleven aktuel. I geografiske Krese har det alt længe været det, men det har haft sine Vanskeligheder at rejse i

dette Land, der er meget lidt kendt ud over nogle faste Ruter, som Karavanerne fra Arilds Tid har fulgt, idet Ørkener og vandløse Egne i det hele i Forbindelse med en udpræget islamitisk Fanatisme

hos Behoerne har lagt store og ofte uovervindelige Hindringer i Vejen for den geografiske Forsker. Maaske bliver Forholdet i den Henseende nu anderledes, men under alle Omstændigheder kunde nogle

sider næsten udelukkende omgivet af Ørkenstrækninger. Frisk Søluft trænger om Vinteren over de lave Kyster ind i det Indre, længst i de sydøstlige Dele; thi i de nordvestlige rager Bjærgene Djebel

Oplysninger om denne sidste Rest af det tyrkiske Rige i Afrika mulig interessere en eller anden.

Tripolitanien eller Tripolis, som vi for Kortheds Skyld vil benævne Landet, er Midtlandet paa Afrikas Nordkyst; det ligger fristende ligeoverfor en af Europas vigtigste Halvøer, som en Fæstning foran de frugtbare Sudan-Lande, og er paa de tre Land-

Nefusa, Yfren og Gharian tilstrækkeilg højt til Vejrs til at kunne aftage Vinden den Fugtighed, den fører med sig, hvorfor Landet bag Bjærgene udtørres. Her i en Halvcirkel omkring Byen Tripolis var i Oldtiden en yppigere subtropisk Vegetation end nu. Langs den store Syrte er Egnene flade og lave; der mangler en Kondensator for Søvinden.

Tripolis er forsaavidt kun en geografisk Enhed, som det danner et tyrkisk Vilajet, altsaa er kun i politisk Henseende en Enhed, medens dets Bestanddele geografisk set er meget uensartede. De politiske Grænser er aldrig bleven nøjagtig afsatte med Undtagelse af den mod Vest imellem Kysten og Ghadames ifølge Overenskomst med Frankrig i 1910. Syd for Ghadames rivaliserer stadig Frankrig og Tyrkiet, og i de sidste Aar har Tyrkiet udfoldet en stor Virksomhed i Fessan, hvor det har sine fremskudte Poster i Tibesti, Bilma og Aïr. Tripolitanien kan deles i det egentlige Tripolis eller Kystlandet fra Tunis til den store Syrte, Barkas Højland med Cyrenaica, der rager ud i Middelhavet og begrænses mod Syd af den libyske Ørken, og Fessan, der bestaar af en Samling Oaser, som er adskilt fra Kystlandene ved den stenede Ørken Hamada el Homra.

Kysten er en Strandkyst med Stejlrand, den er lav, klippeagtig eller sandet og har faa naturlige Havne. Den eneste af større Betydning er Havnen ved Tripolis. Denne er en Bugthavn, der ved en naturlig Dæmning er beskyttet mod Vinterens Nord- og Nordvestvinde, derimod findes ikke Læ mod Vindene fra Øst og Nordøst. Kyststrømningen fører da med disse ofte rasende Vinterstorme Sand ind i Havnen, og staar der en stiv Paalandsstorm, er det ofte umuligt i længere Tid for Dampere at lande, idet tillige Farvandet for dybere gaaende Skibe er smalt. Ofte hænder det, at Fartøjerne maa vende om eller gaa til næste Havn. Brænding langs Kysten er karakteristisk, og ved Sydkysten af den lille Syrte sker der endog et stadigt Landtab ved denne Brænding. Kysten fra Tunis er sandet og lav, den hæver sig til Skrænten ved Oasen Zuagha, tæt ved hvilken findes Ruiner af det gamle Sabratha, imellem Zuagha og Tripolis er Kysten højere og dækket med talrige Oaser, det er den mindst aride Del af Kysten. Henad Homs (Lebda) til findes Høje paa ca. 300 Meter, hvorefter Sandklitter i uafbrudt Række og Barkas (Cyrenaicas) ca. 300 Meter høje Stejlkyst med de ubetydelige Havne Benghasi og Derna. Først paa den østlige Kyst af Cyrenaica møder vi to naturlige Havne af større Værdi, nemlig Bomba og Tobruk. Bomba er daarligere end Tobruk, da Omegnen er vandløs, derimod fremhæves Tobruk som excellent. Bugtens Længde er over 3 Km. og dens Bredde ca. 1,5 Km., desuden er den kun aaben for Østvinden, der her er sjælden. Afstanden fra Brindisi til Tobruk er kun $\frac{2}{3}$

af den fra Brindisi til Alexandria, og en Jærnbane fra Tobruk til Alexandria vilde i Forbindelse med Dampskibstjenesten forkorte Vejen til Indien med 20 Timer. Tobruk ligger kun 130 Km. fra den ægyptiske Grænse.

Fra Kysten i det egentlige Tripolis og indefter løber en Sandslette, der har Karakter af Steppe og kaldes Djefara. Den har ved den tunisiske Grænse en Bredde af ca. 120 Km., og ved Affaldet ved Nalut en Højde af ca. 300 Meter. Ved Gharian er den kun 80 Km., og dens Højde overstiger ikke 260 Meter. Afbudt af Plateauet Tarunha skyder den sine Udløbere ud over Homs. Mod Nord ender Djefarasletten ved Kysten af den lille Syrte, bag hvilken ligger en af Steppeudløbere afbrudt Kæde af Oaser: Suara, Sauia, Mnschia ved Tripolis, Tadschura, Homs (Lebda) Sliten og Misrata eller Misurata. Misrata og Sliten er to gode Oaser hver paa ca. 150 qkm., begge beboede af Arabere, der i Misrata er honnête og elskværdige, og i Sliten lige det modsatte. Imellem Misrata og Homs er Djefara's lave Sletter adskilt fra Kysten ved Sandklitter, hvis Middelhøjde naaer over 50 Meter.

I den vestlige Del af Djefara naaer intet Vandløb ud til Havet, ja den er her tilsyneladende næsten uden Vand, kun nogle faa Tamarisker lever her af Grundvandet, men den gennemkrysses af Furer i hele sin Bredde. Antallet af Vadier, der naaer den meridionale Zone i Djefara indtil 15—20 Km. fra Bjærgaffaldet er meget betydeligt, men den kultiverede Zone begynder ikke ved Foden af Affaldet; den er adskilt herfra ved en anden Zone fra 2—4 Km., som er fuldstændig stenet.

Gaar vi ud fra selve Byen Tripolis, der med sin af Mure begrænsede Rayon er bygget paa en Halvø og har en næsten ligesaa stor By Syd for sine Mure, kommer vi herfra ud i en Egn med Palmehaver, den saakaldte Mnschia, som i en Halvmaane slutter sig om Byen Tripolis og maa betragtes som et Hele med den, da Mnschiaen er et Slags Amager for Byen. Herfra kommer vi ud i Klithælte, hvis Sydrand ligger ca. 15 Km. fra Byen og rummer Levninger af antike Bygninger. Denne Ørken-Klitregion indskrænker mere og mere Oasens Terræn, ja endog i selve Oasen findes ca. 12 Meter høje Klitrækker i den sydøstlige Del. Enkelte Palmer i Steppen, tilsandede Huse af endog romersk Udseende midt i Klitterne tyder paa, at Oasen Tripolis har været mere udstrakt end nu. Klitsandet medføres dels af Vadierne fra Djebel,

men den største Del stammer dog fra Sahara, hvorfra den hede Vind, Gibli, fører violetfarvede Skyer af Støv mod Nord.

Paa den ensomme Djefaras ofte af Klitrækker dækkede Stepper, hvis Karakterplante er Halfagræsset, ligger hist og her Oaser, der er betinget af Grundvandet; thi kunstig Vanding gider Muhamedaneren her ikke tage fat paa. Disse Oaser findes derfor altid i nedsunkne Dele af Terrænet. I den romerske Periode var det anderledes, saaledes var f. Eks. det steppeagtige Bjærgland Tarhuna en stor Olivenlund — romerske Ruiner træffes overalt.

Undergrunden i Tripolis bestaar af en kalkagtig yderst finkornet Sandsten af rødlig eller gulbrun Farve, og i samme Horisont som denne findes en haardere og tættere af dolomitisk Art og med rød Farve. Herefter følger et 3—3,5 Meter tykt Lag af ikke lagdelt, gulbrunt Ler. I samme Niveau eller over Leret lejrer en lys, i frisk Tilstand ren, hvid Sandsten, som tyder paa en recent æolisk Oprindelse; den danner en Del af Kysten og særlig Steppen imellem Mnshia'en og Oasen Sansur, hvor den siden den romerske Tid har tjent til Bygningsmateriale, som imidlertid holder sig daarligt.

Lidt efter lidt stiger Terrænets Højde fra ca. 25 Meter ved Kysten indad til ca. 300 Meter. Man ser her magre Bygmarker, som Beboerne kommer og høster om Foraaret og møder Hjorde af fedthalede Faar. Herfra og meget lidt markeret, med meget svage Bølger, hæver sig pludselig den afrikanske Bjærgkæde, der adskilles fra Sletten ved et 2—4 Km. bredt Bælte af stenet tørt Terræn, som er dækket med Erosionsprodukter, der bringes ned fra Bjærgene. Disse, der ligger i en Afstand af ca. 65—130 Km. fra Kysten, er en Forlængelse af de tunisiske. Fra Grænsen af Tunisien hedder de Djebel Nefusa, Djebel Yfren og Syd for Byen Tripolis Djebel Gharian, der i klare Dage kan ses fra Randen at Mnschia'en. Djebel, som Kæden under et kaldes, er ikke nogen egentlig Bjærgkæde, men et Affald mod Nord. Den staar som en gigantisk Mur, frynset og afbrudt af umaadelige Kløfter, som skyldes Erosion af tidligere eller temporære Vandløb. Slugterne og Platealets dybe Dale giver den Udseende af en Bjærgkæde. Dens Materiale er væsensligst Kalkklipper.

Efter Djebel Gharian følger Plateauet Djebel Tarhuna, som løber tæt ud ad Kysten til ved Misrata. Bjærgene staar som sagt meget stejlt mod Nord, hvorimod de mod Syd gaar jævnt over i Landet.

De er derfor i militær Hensende af Vigtighed, da Adgangen til dem fra Nord er særdeles vanskelig. Man kommer op ad dem ad farlige Stier, de er meget stærkt eroderede og har talrige Slugter. Nogle har kaldt Landet et lille Schweiz, men det ligner mere Arabia Petræa, naar henses til dets øde Udseende. Paa sine Steder er de dog dækkede med mægtige vilde Oliventræer, ellers stenet Ørken. I Djebel Gharian naar Kæden sit højeste Punkt ca. 850 Meter. Her ligger Fæstningen Kasr Gharian, sikkert Tyrkernes nuværende Hovedkvarter, i Oasen af samme Navn. I denne dyrkes Figner, Granater, Oliven, Vin og Korn; samme Produkter findes i Kasr Yfren i Bjærgpartiet Djebel Yfren. Ligeledes findes smukke Olivenplantninger i Djado og Zentan Vest for Kasr Yfren, og ved Foden af disse findes flere grønne Oaser som Rabta, Scheik-schuk, Djok, Tigi etc. De dyrkede Strækninger er dog kun smaa i Forhold til det øvrige Terræn, som i det hele er ensomt og uproduktivt. Imellem Gharian og Yfren findes talrige romerske Ruiner, der tyder paa en tidligere Blomstringsperiode, som under det islamitiske Herredømme er bragt til Forfald ved Forsømmelse af Agerbruget ved kunstig Vanding. Frugtlandene er bleven udtørrede og brugt til Brændsel og Bygningstømmer. Med Skovene og det i Ly af dem voksende Urtetæppes Fald er Fortørringen og Udtørringen indtraadt. Derimod kan der vistnok ikke være Tale om nogen direkte Forandring i Klimaet i den historiske Tid.

Hele Regionen fra Nefusa til Endeplateauet Tarhuna vrimler af underjordiske Boliger, hvori Berber- og Jøde-Troglodyter har været indstillerede siden Oldtiden. Beboerne, næsten udelukkende Berbere, er meget spredte, næppe 1 Person pr. 3 qkm. De indfødte grupperer sig om de feberagtige Oaser, som giver utilstrækkelig Ernæring til dem og deres Kvæg. Tyrkerne, som her i Bjærgene har tiltaget sig Magten efter blodige Kampe med de indfødte, har i de senere Aar gjort en Del for Landet ved at plante Palmer og Oliventræer. De sønderrevne Bjerge benyttede Beboerne med Held som en naturlig Fæstning til sejrrikt at standse den arabiske Invasion og ligeledes til at holde den tyrkiske Stangen. De rejste deres Kasteller paa Toppen af Skrænter og i Midten af uudgrundelige Afgrunde eller Kløfter. Nalut, Kabao og Yfren var Centerne for Rhomas blodige Modstand henimod 1850. Intet skal være mere malerisk end Byerne Naluts og Mamuts Taarne; de ydre Mure og de indre Stræder

er som voksede ud af Klipperne. Gangene i disse Slotsfæstninger har næppe Bredde til Passage for en enkelt Mand, og Klippemurene er gennemboret med Huller, der ligner Duereder. Disse Huller, der ligger i Etager til 6 Meters Højde, er ca. 80 Ctm. brede og 3 Meter dybe. Heri gemte de indfødte deres Korn i Ufredstider. Alt i alt kan man sige om det egentlige Tripolis — Terrænet fra Tunisien til den store Syrte og fra Tripolis til Hamada el Homra, den store Ørken, at det kun er beboet og dyrket paa Kysten Vest for Tripolis, paa Højderne ved Lebda Øst for Tripolis, i de faa Dale i Gharian og Yfren etc., d. v. s. paa en Flade der ikke overskrider tyvende Delen af Territoriet. Tyrken og Tørken har naturligvis ikke gjort Forholdene bedre, i den romerske Tid har Landet været ganske anderledes administreret, hvorom de talrige Ruiner tyder, men paa den anden Side tror jeg, at man skal være varsom i Henseende til at indbilde sig, at Landet har været eller vil kunne blive en frugtbar Herlighed, som enkelte Skribenter synes at tro. En dygtig, økonomisk Nation vil nok kunde skabe flere Oaser og flere Livsbetingelser end der er for Tiden, men Landet vil som hele altid blive fattigt og sterilt.

Indbyggerne i Tripolis er fastsiddende Berbere, der dyrker deres Jord og er Haandværkere i selve Byen. Befolkningen paa Steppefladerne er efter Terrænets Natur Nomader. Araberne trækker her omkring med deres Hjorde af Faar, Geder og Kameler fra et Vandsted til et andet, snart er de i Djefara'en, snart i Cyrenaica eller Fessan. Deres Tal er vel ca. 50000. De fast beboede Pladser hensesøges de kun for at købe Dadler, de lever i Telte, som laves af sorte Gedehaar. Befolkningen i Bjærglandene er i Almindelighed af berbisk Afstamning, de er stærkt kryssede med Arabere, og deres gentagne, frugtesløse Forsøg paa at afryste det tyrkiske Aag har forværret deres Stilling. De lever som Bønder af Have- og Agerbrug. Berberne svarer her til Ægyptens Fellaher. Berberne paa Kysten, i Byen Tripolis og i Bjærgene overstiger vist næppe ca. 300000. Imellem Berberne i Djebel Gharian lever, som før nævnt, en Del Jøder, der mest giver sig af med Smedehaandværk og har en meget lav social Stilling. Deres Tal i Tripolis og Gharian er vel ca. 11000.

Byen Tripolis, der er Tripolitaniens Hovedstad, er det gamle Oëa, der er opstaaet af den i sin Tid blomstrende Trillingestad, Sabratha, Oëa og Leptis

magna. Dens gode Beliggenhed med dens naturlige Havn sikrede den en længere Levetid end Søsterstæderne. Fra den Halvø, hvorpaa Tripolis ligger, strækker der sig mod Nordøst et Sandstensrev ud i Havet; dette Rev ydede tidligere mere Beskyttelse end nu, da Kysten er sunket. De mægtige Havneanlæg ved Sabratha og Leptis magna var kunstige, og de forfaldt under det islamitiske Regimente. Baade ude i Havet og inde paa Landjorden finder man store Rester af Kajanlæg, Cisterner og Faktorier o. s. v. Ligesom Tripolis Samkvemsmuligheder med Udlandet var gode, saaledes ogsaa med Indlandet. Anlagte Veje findes her ingen af, men de bedste Karavaneveje fra Fessan, Djebel, Tunisien, Nigerlandene mod Vest og Cyrenaica endte i Tripolis, for ikke at tale om at Tripolis fremfor andre Byer paa Afrikas Nordkyst havde korteste Forbindelsesvej med de rige Sudanlande; man behøver her ikke at overstige Bjerge som i Atlaslandene eller krydse de skrækkelige Ørkener, da der med kortere Mellemrum ligger Oaser fra Havet lige til Sudan. At Stedet for det gamle Leptis magna er valgt her af Fönicierne, er derfor ikke saa underligt, idet det ligger ved Yderenden af Atlasbjergene. Kolonnerne fra Sidon og deres Efterfølgere Romerne kom direkte til Plateauet uden at behøve at gaa over Bjerge eller Ørken ved Havet. Vadi Lebda dannede den Gang ved sit Udløb en Havn, der nu er tilsandet, men Rester af Kajer etc. vidner om dens fordums Betydning.

Omegnen af Tripolis med dens Muschia er ensformig, dog bevirker Daddelpalmer, Oliventræer, og Sandklitterne ved Muschia'en et betagende Farvespil, og den flammende Sols Nedgang over mørke, skarpt tegnede Palmegrupper ved Randen af de violette Ørkenklitter, over hvilke Mueddinens Banneraab lyder fra de arabiske Huses Terrasser, har her som i lignende orientalske Egne en særegen mystisk betagende Evne til at opsluge en og jage alle smaa materielle Tanker bort.

De ældste Beboere i Tripolis var Hamiter, de kaldtes af Grækerne Libyere og af Romerne Numidier. Fönicierne anlagde tidligt Faktorier paa Kysten, og smaa Handelssamfund opstod omkring dem. Efter Karthagos Undergang 201 f. Chr. fik de indfødte Berbere Magten og snart efter Romerne; som her havde deres blomstrende Stæder Sabratha, Oëa og Leptis magna, der bl. a. var berømte for deres Olivenlunde. Efter Kristendommens Indførelse kom den første Jødekoloni hertil, hvorefter

Islam oversvømmer hele Nordafrika og bringer en ny Kultur, nyt Sprog og en ny Religion. 647 blev Oēa erobret af Feltherren Abdallah og kort efter ødelagt. Araberne stiftede den nye Stad Tripolis, og Berberne antog Islam. Araberne ødelægger Agerbruget og vandrer med deres Karavaner fra Oase til Oase. 1146—59 kom Tripolis i kristelige Hænder under Normannen Roger, 1510 gik den over til Spanien, og 1530 til Malteseridderne, der maatte rømme for en tyrkisk Flaade 1551. Under Tyrkerne blomstrede Sørøveriet, som Frankrig og England ofte maatte skride ind imod. 1714 drev Araberne under Scheiken Hammed Karamanli Tyrkerne bort, og der skabtes et indfødt Dynasti. Borgerkrig bragte nu atter Tyrkerne ind, og fra 1835 har det tilhørt disse.

Berberne er Befolkningsgrundlaget baade i Tripolis og dens Mnschia. Deres originale Sprog, Tamasirt, har de mistet, idet det nu kun tales ved Provinsens Sydgrænse. Af egentlige Arabere findes der i Tripolis og Mnschia'en kun ca. 5000, de vænner sig vanskelig til at bo fast, men er stærkt fremtrædende i Tripolis Gader, idet de forsyner Byen med Kvæg og gør Tjeneste som Karavanefolk. De adskiller sig legemligt fra Hamitterne ved deres mindre og magre Skikkelser. Hamitterne er af Middelhøjde med kraftige runde Lemmer. Araberne er alle fattige, og deres Kvinder ældes hurtigt af Slid.

Endvidere bor i Tripolis og Oasen ca. 2000 Negere, der er Efterkommere af Slaver fra Sudan og et Par Hundrede Fessanere. Negrene bor mest udenfor Byen i nogle kegleformede Sivhytter, som de har dem i deres Hjemland, og Fessanerne kommer hertil fra det indre som yngre for at søge Pladser som Kokke og Bagere; naar de har sparet sig lidt Penge sammen, rejser de tilbage til Fessan.

Tyrkerne er i Hovedsagen Embedsmænd og Officerer, og desuden findes her en Del Persere, Arnauter og Kurder. Arabere, Negere, Berbere og Tyrker danner et fast muhamedansk Samfund. Selv om de snyder og bedrager hverandre indbyrdes, holder de sammen som en Blok imod Jøder og Kristne. Jøderne er dels til Stede her fra Oldtiden, dels er de i ret stort Antal komne hertil fra Spanien og Portugal under Jødeforfølgelserne der. Jøderne har en ret kraftig Bygning, kortere Næse end deres Frænder i Nordevropa. De klæder sig dels i indfødt, dels i europæisk Dragt, og gør alt for at komme under en europæisk Magts Beskyt-

telse. De bor i et særligt Kvarter »Harra«, der har snævre, snævsede og ubrolagte Gader, hvilket de dog hurtigst muligt flytter fra over i det rigere Kvarter, naar de har tjent tilstrækkeligt dertil. De fleste Jøder er Købmænd, nogle ogsaa Smede som i Bjærglandet. I Tripolis findes desuden ca. 3000 katolske Maltesere, ca. 800 Italienere og nogle Hundrede Grækere, der om Sommeren driver Svampeskud ved Syrtekysten. Disse sidste er nogle raa og voldsomme Fyre, som efter endt Arbejde holder til i Knejper og Utugthuse, hvor deres ret rige Fortjeneste ødsles bort. Endvidere findes et Par Hundrede andre Evropæere. Byen Tripolis har i alt ca. 50000 Indb.

Skønt Tripolinerne tilhører forskellige Racer, der staar fjendtlig overfor hverandre i religiøs Henseende, saa skal de dog i visse Retninger have en ret homogen Karakter. Deres højeste Gud er Penge, og de er uden Undtagelse berømte for at være pralende og for at være nogle af Orientens værste Snydere og Bedragere. Saaledes karakteriseres de af flere, der har opholdt sig iblandt dem. Mulig kan der være en lille Overdrivelse med i Spillet; man hører jo saa meget om orientalsk Snyderi etc., og det skal ikke nægtes, at det forekommer til Overmaal, men efter min personlige Erfaring under flere Aars Ophold imellem Orientens Børn, forekommer det mig, at det maaske dog ikke er stort værre fat med Orientaleren end med mange kristne Evropæere i saa Henseende. Orientaleren snyder blot paa en mere grovkornet Maade, som lettere falder i Øjnene end den europæiske Kunst i saa Henseende.

Tripolineren er i det hele uvidende, bondestolt og bornert. Landbruget er forsømt. Industrien indskrænker sig mest til Metal- og Læderarbejder, lidt Tæppevæveri og Forarbejdelse af Uld, Bomuld og Silke, desuden findes nogle Sæbesyderier, Farverier, et halvt Hundrede Sølv- og Guldsmideboder samt nogle Halfa- og Oliepresser. Indførselen er ikke stor, da Befolkningen er fattig, og kun har faa Fornødenheder, og Udførslen bestaar mest i Halfagræs, Strudsefjer, Elfenben og Huder, som kommer hertil pr. Karane fra Sudan. Tripolis' Handel er i Hænderne paa England, Italien, Tyrkiet, Østerrig og Frankrig. Italien har dog overfløjet England, der før havde de største Interesser her.

Tyrkerne har i de senere Tider bragt Byen forskellige Forbedringer, saaledes Brolægning, Gadebelysning, ligesom Sundhedsforholdene er bleven

upaaklagelige. Handelen er ligeledes hævet, og Evropæerne har under de senere Tiders tyrkiske Herredømme kunnet færdes her ligesaa fredeligt som paa den anden Side af Middelhavet, selvfølgelig staar der meget tilbage at ønske i Henseende til at faa en betydelig Opkomst tilvejebragt. En evropæisk Magt vil imidlertid faa ikke ringe Vanskeligheder bl. a. med Religionen; thi Tripolitanien er Muhamedanismens faste Borg, Fanatismen er stærk, og den vedligeholdes paa det kraftigste af den islamitiske Orden Senussi, der her holder til Huse og har sine Sendebud overalt i Landet, ligesom dens Bedehuse findes i alle Oaser.

Syd for det egentlige Tripolis ligger den store Ørken, Hamada el Homra, et stenet sterilt Terræn, der dog indeholder nogle faa men smaa Oaser, et Par større i Vest og Øst, Ghadames paa Grænsen af den tunisiske Ørken el Erg tilhører Frankrig og Oasen Djofra, begge Centrere for flere Karavaneveje. Det er gaaet med Hamada el Homra som med flere andre af Rejsende beskrevne skrækkelige Ørkener, den er ved nærmere Eftersyn vel ikke Besiddet af meget for Mennesker egnede Land, men der findes dog rundt om i den Steder, hvor Karavanerne kan faa Vand, og tillige findes nogen Vegetation. De aldeles vegetationsløse Partier er i denne Ørken, som i alle andre, mindre end man ved flygtige Besøg faar Indtrykket af. Videre mod Syd gaar Hamada'en over i en Stepperegion, der i Nordøst begrænses af de lave Bjerge Djebel es Soda, og vi kommer nu over en af Stepper og Udløbere fra Hamada'en afbrudt Række af Oaser, det Land, der gaar under Navnet Fessan. Fessan, der er en Yderpost af beboeligt Land inde i Sahara, der kranser det i Øst, Syd og Vest, begrænses mod Syd af Tummo Bjærgene og Sydvesthjørnet af Tasilhbjergene, som gaar over i Bjærgplateauet Ahaggar.

Fessan er gennemskåret af Vadier, ved hvilke findes enkelte dyrkede Strækninger, Resten er Sandklitter og Ørken. Befolkningen anslaaes til ca. 40000 fordelt paa 80 beboede Pladser. Indtægten af Dadlerne, som Fessanerne sælger til Nomaderne, spiller en stor Rolle. Beboerne kæmper en haard Kamp med Ørkenen, der med sin Sandflugt truer med at ødelægge deres Oaser. Disse er ikke tilstrækkelige til at føde deres Befolkning, hvorfor en stor Del af de yngre vandrer nordpaa til Tunis og Tripolis for at tjene som Bagere, Kokke og Haandværkere for dog atter, som før nævnt, at vende tilbage. Fessan er de gamle Garamanters Land. Un-

der uophørlige Krige er den originale Befolkning dels bleven blandet med Folk fra Nord dels fra Syd. I Oasen Ghat er Beboerne Tuareger, i Tedjerri Tubbuer, i Gatron Bornu'er, medens de i Mursuk er Berbere og Arabere. Negere findes allevegne, de følger med den transsahariske Handel og har i sin Tid dannet Slavekolonier, som Herskerne i Fessan indførte til Arbejde i Salt- og Potaskeminerne. Mursuk, der er Hovedstaden i Fessan og har en betydelig tyrkisk Besætning for Tiden, er en vigtig Station paa Vejen fra Middelhavet mod Syd til Tsad-Søen.

Byen Mursuk har en Omkres af ca. 4 Km., den er omgivet af Lermure, som glinser af Saltkrystaller og forsynet med runde og kantede Bastioner. Den har tre Porte, hvoraf den østligste er den fornemste. Den største Del af Byen, hvis Mursuk er alt for stor til dens Befolkning, er i nogen Afstand fra Basaren tyndt befolket og halvt forfalden. Byen har som Byerne i Sudan en stor Esplanade »Dendal«, hvorved den fornemme Del af den ligger. Basaren er Byens mest besøgte Kvarter, den har luftige Haller, som hviler paa Palmestammer. Kasba'en har meget tykke Mure og smaa Kamre; i den forreste Gaard ligger en stor Kaserne »Kischla«. Byen afgiver et ganske malerisk Indtryk, men Heden, Tørken og Støvet gør den til et ubehageligt Opholdssted. Den ligger i en Lavning i et Plateau omgivet af jævnt opadstigende Sandmiler, og denne ejendommelige Beliggenhed holder enhver forfriskende Vind borte. Den sandede Jord fylder næsten altid Luften med Sandpartikler, der forøger Solstraalingen, og paa den nordlige Side af Byen forpuster stillestaaende Saltsumpe Luften. Beboerne flygter for den trykkende Hede ind i deres kølige Boliger, hvor Opmuntringen bestaar i Palmevin og sandselige Nydelser. Plantningen i Oasen er uden Orden og giver det hele et øde Præg. Kun paa faa af Daddelpalmer beskyttede Steder ses Granater, Figen og Ferskener. Grønsager, naar undtages Løg, er sjældne, og Mælken er udelukkende Gedemælk. Mursuk er kun en Mellemplads, hvor Købmænd sjælden tager fast Ophold, hvilket er uheldigt for den; de fremmede Købmænd bringer deres Gevinst til Djalo, Bilma og Bornu. Befolkningen lever et sløvt og dvask Liv.

I Tibesta, Bilma og Aïr, hvor Tyrkerne nu har deres Poster mod Syd, er Befolkningen som nordpaa muhamedansk, og fra Oaserne rager de primitive Moskéers Lertaarne op over en fattig Befolkningens Tumbleplads; et særligt mærkeligt Ler-

taarn, der ligner en mægtig Skorsten paa et Teglværk, dominerer Oasen Agades.

Cyrenaica indbefatter Kystlandet ved Middelhavet imellem Bugten ved Solum og et Punkt Syd for Benghazi samt Nordbredden af den libyske Ørken. Der findes paa Nordsiden en lav, snæver Kystslette, som ender ved den stejle ca. 300 Meter høje Rand af en Platform, som i dets nordlige Hjørne naar 395 Meters Højde. Denne Platform strækker sig 8 Km. indefter, derefter følger en stejl Opstigning til 850 Meter, og herefter et vidt bølgeformet Plateau, som efterhaanden naar 760 Meter.

Befolkningen, der er Berbere og Arabere, beløber sig kun til c. 150,000. Benghazi, der er Hovedbyen, har c. 12,000 Indb. og Derna c. 6000. Agerbruget afgiver Byg, Hvede og Majs, men Kvæget, der eksporteres til Kreta, Malta og Ægypten, er det vigtigste for Landet. Desuden er Hesten fra Cyrenaica bekendt for sin Godhed og skattes her højere end Kamelen. Klimaet er meget variabelt, snart mangler der Regn, snart er der rigelig af den, og uden Tvivl er Cyrenaica den værdifuldeste Del af Tripolitanien.

Cyrenaica er ikke saa vandfattig, som man har villet gøre det til, der skal være ikke saa faa Flodløb, som endog fører betydelige Vandmasser. I Regntiden i 1900—01 fandt der saaledes flere Oversvømmelser Sted, og Vadi Garata og Nahr anrettede ved Højflod megen Skade i et Par Byer ved Benghazi. Der findes ogsaa mange Kilder i Cyrenaica, kun viser Ruinerne, at de benyttedes mere i fordums Tider. De skulde blot renses op, eller der skulde bores efter Grundvandet, som man gjorde i den romerske Tid. I Cyrenaica fandt saaledes H. Barth en Cisterne, der var 265 Meter lang, men som da stod ubenyttet. Barka er i det hele heller ikke saa træfattig, selv om det ved planmæssig Kultur kunde blive bedre. Tuja, Oleaster og Pistacier skal ikke være sjældne.

De klimatiske Forhold i den her omhandlede Del af Nordafrika, som strækker sig over 19—20 Længdegrader, er ret ensartede ligesom Naturbeskaffenheden i det hele. Aarstemperaturen ved selve Kysten ligger imellem 20° og 20,5°, Januar Temp. imellem 12°—14°, Juli Temp. ganske regelmæssig 26,5°. Ejendommeligt ved den aarlige Gang i Temperaturen er den høje Efteraarstemp., Septembers er næsten lig Julis, og Oktobers lig Junis. Den betinges paa den ene Side af den høje Havtemp., der hæmmer Afkølingen, paa den anden Side ved

en Tendens til sydøstlige Vinde med høj Temp. Kysten har sparsom Vinterregn, der aftager mod Øst. Tripolis 414, Benghasi 274. Kun en smal Kyststrimmel vandes af Regn. Vindforholdene er i store Distrikter ogsaa meget ens, Vestegnene har om Vinteren mere sydlige og vestlige Vinde end Østegnene. Om Sommeren er i Vestegnen Nordøst og i Østegnene Nordvest den herskende Vind. De bestandige Nordvinde, der bringer den fugtige Havluft ind paa Land giver derfor større Luftfugtighed end man maa vente efter Nedbør og Temperatur. Disse velgørende Vinde fremhæves af Oldtidens Skribenter, ligesom de gamle Ægyptere priste dem.

Efter 14 og 10 Aars Obs. af Temp. var denne følgende henholdsvis i Tripolis og Benghasi:

	Tripolis	Benghasi
Januar	11,7	13,0
Februar	13,3	14,4
Marts	15,3	16,8
April	18,2	19,0
Maj	20,5	20,1
Juni	23,6	23,8
Juli	25,8	25,6
August	26,4	26,2
September	25,6	25,6
Oktober	23,2	23,5
November	18,5	18,8
December	14,0	14,9
Aarstemp.	19,7	
Min	» 3,9	
Max	» 40,2	

(Temp. overalt i denne Afhdl. i C.)

Tripolis har en daglig Temp. Variation af 7,5° (April 8,0) og en maanedlig af 19,2°. Næsten hvert Aar overskrides 40°. Det højeste Max. var 42,8°. Aars Min. har efter de 14 Aars Obs. ikke været under 0° C.; det absolute Min. var 1,4°. Da de hede Vinde er hyppigst om Foraaret, forekommer der ogsaa lejlighedsvis i disse Maaneder højere Maxima end i August, hvor Søvinden hersker (abs. Extrem. April 40,2° og 7,0°, August 39,6° og 18,0°). Luftfugtigheden er 65 % saa godt som regelmæssig hele Aaret, Himlen overvejende klar, paa 175 helt klare Dage om Aaret falder kun 8 beskyede. Af 8,4 Uvejrsdage om Aaret falder de 4,3 om Efteraaret.

Sommertemp. ved Kysten ser ganske vist ikke særlig høj ud, men naar Fugtighed fra Havet kommer til, kan den være ret ubehagelig, idet den da

bevirker en stadig Sved, som ikke kan fordampe. Vinteren er kold og uvenlig. Husenes Gulve er stenbelagte og kun dækkede med Sivmaatter (røde eller blaa), Ovne findes ikke. Selv om Foraaret opvarmes de tykke Sten- og Lermure vanskeligt, idet Kulden kun langsomt drives ud af dem. Den glohede Vind, Gibli, der raser fra Syd eller Sydøst med en Temperatur af 40° er højst ubehagelig. Støv trænger ind alle Vegne og nødestore Sten hvirvler omkring i Luften. Ofte er Luften saa fuld af Støv, at Skibene ikke kan finde ind i Havnen ved Tripolis.

Hyppigst blæser Gibli i Maj og April, derefter i Oktober, Marts og September, sjældnere i December, Januar og August.

Regnmængden:		
	Tripolis	Benghasi
Januar	83	78
Februar	46	37
Marts	22	22
April	13	3
Maj	8	3
Juni	2	1
Juli	1	0
August	0	0
September	12	3
Oktober	46	12
November	62	49
December	119	66

Det regner kun i faa Maaneder, og Nedbøren falder ikke meget regelmæssig, snart kommer den i December, snart i Januar eller sædvanlig i Februar. Foraarsmaanederne faar meget lidt Regn, Sommer og Efteraar saa godt som ingen. Sne falder slet ikke, Hagl 2 à 3 Gange om Vinteren. En Faktor, der har stor Betydning for Planternes Trivsel, er den stærke Belysning og Opvarmning, der endog forøges ved Refleksen fra den lyse Jordbund. Sollyset er enormt stærkt, og Luften saa klar, at man kilometervidt kan kende Mennesker. Det blændende Lys gør, at Menneskene trækker Ansigtshuden sammen om Øjnene, og Ansigtet faar mange Furer og Rynker. I Tripolis er der observeret 60 Dage aarlig med Morgentaage, Skydækket er her ringere end i Barka. Det ringe Skydække gør Samkvem mulig ogsaa om Natten; dette tales der allerede om i Oldtiden, man orienterede sig efter Stjærnerne, der altid var sigtbare. Om Dagen er der som Regel intet, der holder Solstraalerne tilbage, derfor er ogsaa

Fordampningen stor, den tiltager indefter og vilde udtørre Jorden helt, saa ingen Dyrkning kunde finde Sted, hvis ikke Dugdannelsen var. I Juni, Juli og August er Dugdannelsen efter Kl. 3 Morgen saa stærk, at den paa Lerjorden i Cyrenaica kondenserer til Vand.

I Henseende til Sundheden er Klimaet ved Kysten og i Barka ikke slemt. Malaria er ikke hyppig. For Brystsyge er et Ophold her ofte fortræffeligt. Mangel paa Renlighed foraarsager Saar- og Øjenssygdomme.

Fra det indre af det tyrkiske Tripolitanien har vi ingen regelmæssige Observationer over Klimaet, men saa meget ved vi, at det karakteristiske ved det er Hede, Tørhed, blændende Sol, Støvstorme, ringe og uregelmæssig Regn, der til Tider dog kan øse Vande ned og fure Jorden med tattrige Dale, som efter Regnen staar som dybe Kanons. Naar Sandstormene hvirvler, gnider Kornene sig elektriske, saa de bringer Afvigelser i Kompasset. Sollyset er grelt og skader Øjnene i høj Grad, hvorfor Blindhed blandt de Indfødte ofte indtræder i en ung Alder. Den saakaldte Ørkenlak, et Overtræk, der paa ren Kalk er gul, paa andre Stenarter brun eller sort, forhøjer Belysningens Glans. Talrige Luftspejlinger forekommer, disse omtales af gamle græske Skribenter, der fortæller, at de satte de Fremmede i stor Skræk, hvorimod de Indfødte ikke tog Notits af dem. I Koranen kaldes de af Araberne for »Englenes Farvand«.

Hvad Nedbøren angaar, da aftager den ad det indre til, men stiger atter i Djebel og Barka for derefter atter at aftage. Barth iagttog i Februar 1850 paa 32° n. Br. og i 700 Meters Højde nær Kasr Gharian et Snefald, der dækkede hele Landskabet med 1 Tomme Sne, som først smeltede henad Eftermiddagen. Rohlf's siger, at Regn ikke er sjælden i Mursuk. I Novbr. faldt 2 Gange, Dec. 2 Gange, Marts 6 Gange Regn. Nachtigal iagtlog Nedbør her i Dec., Marts og Juni. I Oasen Sokno observerede Rohlf's fra 28. Jan. til 16. Marts 6 à 7 Gange Regn. Tuaregerne i Sahara vil have iagttaget, at der i Saharas Bjerge efter 2 regnrige Aar følger 9 tørre. I Ahaggar Plateauet regnede det i 1862 pludselig saa stærkt, at flere Mennesker og Dyr druknede.

Om saadanne Uvejr i Ørkenen beretter flere Rejsende. I Tasilibjærgene sner det hver Vinter i over 1500 Meters Højde, og Sneen kan ligge i Dage. I Ahaggar Plateauet er Sneen saa betydelig, at den

virker afkølede paa Omegnen. I Januar 1850 faldt i Mursuk saa megen Sne, at de Indfødte befrygtede Nedstyrtning af deres Huse.

Ørkenklimaet begunstiger ikke Sygdomme; paa de sumpede Steder er der vel nogen Malaria, det urene Drikkevand foraarsager Tyfus, og de stejle Temperaturovergange i Døgnet giver let Fordøjelsesbesværigheder. Let Rheumatisme, der imidlertid har den Ubehagelighed at holde sig længe, samt Øjensygdomme er almindelige.

Vegetationen nærmer sig i Kystlandene Middelhavsfloraen, for efterhaanden mod Syd mere at nærme sig den tropiske. Planterne indretter deres Liv efter Klimaet og da især Nedbøren. Daddelpalmen findes i Kystoaserne ved den lille Syrte, i Cyrenaica og i Oaserne mod Syd, men kun i forholdsvis ringe Antal i Bjærgene. I det hele modnes Dadlen i Nordafrika ikke længere mod Nord end paa de kanariske Øer, Sydfoden af Atlas, ved Gabes, i Cyrenaica og i Ægypten. Paa Steder, hvor den aarlige Middeltemp. er under 21° C., bliver Dadlen ikke mere helt moden, og ved en Middeltemp. aarlig af 17° C. giver Palmen ikke Frugt mere. Middelhavsfloraen er rigt repræsenteret af Oliventræet, især i Djebel giver den Landskabet Karakter. I Oaserne dyrkes Byg, Durrah, Hvede og Majs, hvis ristede Kolber spiller en stor Rolle som Fødemiddel. Af Grønsager findes i mange Oaser kun Løg og Rædiker, i andre baade Persille, Blomkaal, Kartofler og Tomater. Rød Peber findes næsten overalt, den spises i store Masser her som overalt i Orienten fra Marokko til Tibet etc. Endvidere dyrkes Vandmelon, andre Meloner og Tobak; af Blomsterplanter træffer vi Roser, Pelargonier og Geranium. Frugttræerne er: Fignen, Orangen, Citronen, Mandarinen, Ferskenen, Mandlen og Pistacien. Ved Brøndene staar Tamarisken som Skygge træ, og Opuntia Kaktussen tjener til Befæstelse af den 1 til 2 Meter høje Jordvold, der indhegner Haverne og skærmer dem mod de sandede Veje. Frugterne spises kun af fattige. I gamle Dage spillede Planten Silphium en stor Rolle i Kyrene, som havde den at takke for sin Rigdom, den afbildedes paa Mønterne, men da Handelen hermed gik tilbage, forfaldt Staden. Vinen behandles skodesløst under det islamitiske Herredømme ligesom Valnødden, Æble- og Pæretræet.

Ager- og Havebrug lader meget tilbage at ønske: Jorden er god nok, bare den vandedes. Der pløjes endnu med den primitive Træplov, og Sæden strøes

ud i den oprodede Jord. Olivendyrkningen er gaaet tilbage, idet Bønderne bruger Træerne til Brændsel eller omhugger dem for at slippe for den Skat, som betales af hvert Træ.

Dyreverdenen er temmelig fattig. Ligesom Vegetationen præges den af Tørken. Elefanten findes nu først langt sydligere, og Krokodillen, der er paavist i Sumpe i Sahara, er som Elefanten fordrevet af Menneskene. I Stepper og Ørkener træffer man den mørke Ræv, Saharahunden, Haren, Springmusen og andre Mus, Mængder af Firben, der næsten har samme Farve som Jordbunden; endvidere Flaggermusen, der er karakteristisk for Oaserne og Kamæleon. I den sydlige Del af Cyrenaica findes endnu Strudsen.

Husdyrene er den enpuklede Kamel, Æslet og Hesten. Køerne er mest af daarlig Kvalitet og eksisterer slet ikke i mange Oaser. Endvidere findes Muldyr, Geder, Faar, Katte og Hunde. Hunden foragtes ikke, næsten hver Familie har sin Hundeløk, de er udmærkede Vogtere, trods de sjælden er bidske.

At Tripolitanien nu til Dags er et saa tørt, sterilt og lidet produktivt Land er lige saa kendt som der overalt langs Karavanvejene, i Oaserne, i Ørkener og Bjærglande findes Rester af romerske Ruiner i Mængde, der tyder paa, at Landet har været helt anderledes ydende i Oldtiden. Spørgsmaalet bliver da, er der foregaaet en Klimaforandring til det slettere i den historiske Tid, eller er Menneskene og ikke Naturen Skyld i Tilbagegangen. Spørgsmaalet om en Klimaændring har staaet paa Dagsordenen i længere Tid for alle de aride Egnes Vedkommende baade i Afrika og Asien, og det er langt fra uddebatteret. Nogle holder paa Klimaets Overgang til større Tørhed, andre giver Tilbagegangen i Kultur Skylden. Spørgsmaalet om en Klimaændring i den historiske Tid har selvfølgelig stor Interesse for Geograferne; thi Forandring i Temperatur og Nedbør spiller jo en mægtig Rolle.

Flere Angivelser i de græske, romerske og arabiske Skribenters Værker beviser, at man allerede da beskæftigede sig med Klimaspørgsmaalet. I Middelalderen kom man ikke ind paa disse Spørgsmaal. Fra Midten af det 15. Aarh. til i det 19. Aarh. sammenlignede man mest det rindende Vand paa Jorden med Blodets Kresløb i levende Organismer. Francis Bacon, der 1623 udgav Vindens Naturhistorie, skriver, at de mere paaafaldende Vejr-fænomener som Hede, Sne, Frost, varme Vintre,

kolde Somre hyppigt vender tilbage efter 35 Aars Forløb. I det 17. Aarh. taler nogle franske Lærde om en Aftagelse af Vandstanden i Floderne, andre om en Tiltagelse. I det 18. Aarh. tales ogsaa om periodiske Vekslinger i Klimaet. I det 19. Aarh. stiller nogle af Førerne i disse Spørgsmaal sig skeptisk overfor en Klimaændring i historisk Tid. 1835 udtaler Berghaus Frygt for, at Elben, paa Grund af Vandstandens Aftagelse, i Løbet af 24 Aar ikke mere vil være sejlbart. Lignende Stemmer høres fra andre Lande med Hensyn til disses Floder. Aarsagen søger man i en Formindskelse af Skovene, hvorved Nedbøren aftager, Nedgang i Kultur i det hele. En Række af Geografer er traadt i Skranken for en Klimaændring til den tørre Side i Nordafrika, og flere for en efterhaands Udtørring af hele Jorden. Flere Rejsende taler om en Formindskelse af Nedbøren i Indre Asien, og vistnok med Grund indenfor begrænsede Omraader, men ikke i Almindelighed gældende, andre om det slik modsatte; men dette bliver for vidtløftigt at komme ind paa i denne korte Afhandling. Den bekendte Geograf Ed. Brückner mener at have paavist en 35 aarig Periode, ligesom Bacon antog, men efter hvad man fra ældre Tider ved om Klimaet, holder denne Teori ikke Stik i Nordafrika.

Meteorologiske Observationer er brudstykkevis opført fra gammel Tid baade hos Grækerne og Romerne, naturligvis kun i store Træk, da det mest drejede sig om at faa fat i noget, man kunde spaa efter.

I Debatten om Klimaændringen i Nordafrika som ogsaa andre Steder paa Jorden er Skovens Af- eller Tiltagen i første Række, og i saa Henseende hersker der stor Uenighed, baade om Betydningen for Klimaet hvad angaar deres Af- eller Tiltagen og deres Betydning i det hele for Klimaet. Lenz siger endog, at en kunstig Rydning af Skovene i Sahara er Grunden til de tilspidsede Klimaforhold her, men de græske og romerske Skrifter taler snarere for det modsatte. Nogle mener, at Skovene bevirker et fugligere Klima, andre at de ingen Rolle spiller, men under alle Omstændigheder holder Fugtigheden sig dog længere i Skovene end paa Friland. Skovklimaet er meget lig det maritime. Luften og Jorden opvarmes langsommere i Skovene og noget mindre end paa Friland, da Trækronerne forhindrer saavel Insolation om Dagen som Radiation om Natten. Jorden i Skoven er beskyttet, hvor Træerne staar tæt, men Trækronerne afgiver ved Blades og

Naales Transpiration meget Vand til Luften, og dette tages fra Jorden.

At ville frakende Skovene enhver Indflydelse paa Klimaet er ikke rigtigt, ligesaavel som Skovens Fremkomst ikke kan vende Klimaet om til et fugtigere; thi lokale Forhold og mange andre Faktorer maa tages i Betragtning. I Nordafrika staar Træerne ikke tæt sammen, og f. Eks. Palmer, der har deres Kroner i 20 Meters Højde, giver ikke megen Skygge for Vegetationen paa Jordoverfladen, men Træerne i det hele i Nordafrika hindrer dog den frugtbare Jordskorpe i at løbe bort ved Regnskyl og Vind.

Hvis Skovene skulde have været en medvirkende Faktor til et fugtigere Klima i Tripolitaniën i Oldtiden, maatte de i hvert Fald have haft en mægtig Udstrækning, hvilket ikke fremgaar af ældre Beretninger, idet det f. Eks. siges, at Cæsar i Krigen mod Pompejus maatte hente Træ fra Sicilien til sine Belejringsmaskiner, og at mauritanske Indskrifter lader formode, at Skovene paa Romertiden ikke har været meget større end nu. Naar Araberne senere taler om store Skove, maa man erindre, hvilke Forudsætninger i saa Henseende disse møder med. Aristoteles taler om Afrikas stærke Hede og Tørke, og Lucanus siger, at Solstraalerne i Syrtelandene undertrykker alt Liv. Hvis Ægypten ikke havde Nilen, vilde det være lige saa sterilt som Tripolis, idet Ægyptens Regnmængde ikke er meget større end Ørkenens.

Til Slut har vi kun en Udvej til at forklare Tripolitaniëns nuværende Fattigdom, nemlig Tiltagegang i Kultur. Det agerbrugsfjendtlige Islam, der forherligede Nomadelivet, har ødelagt og opspist Resultatet af den gamle Kultur, og har ikke været i Stand til at frembringe en ny. De er sikkert gaaet her som i Indre-Asien og Forasien; tyrkiske, arabiske og mongolske Horder har slaaet sig ned som Græshopper der, hvor Kulturen havde frembragt Velstand, som de sultne Nomader havde Brug for. Saavel den enkelte velhavende Mand som den velstaaende Kulturstat er udsat for sine mindre vel aflagte Naboers Eftertragtning, ligesom de første er udsat for en fysisk Nedgang og Blødagtighed, som den fattige i sin Kamp for Tilværelsen ikke er, og han har intet at tabe ved en brutal Omvæltning.

Kulturen har været drevet ganske anderledes intensivt end nu, man har omgaaedes sparsommere med Vandet, man har boret efter Vand, rensset Kilderne, stemmet Vadierne op ved Dæmninger, saaledes som vi ser det af Ruinerne i det egentlige

Tripolis og Barka, for at man kunde have Vand i Reserve. Udbyttet af Jorden er under Islam blevet meget mindre end i tidligere Tid, og selv om Herodot overdriver, naar han anfører, at Cyrenaicas Frugtbarhed drev det til 100 Folds Udbytte, saa er det dog sikkert, at Landets Velstand har været betydelig større end nu. I Romernes Tid begunstiges Plantning af Oliventræet, hvis Frugter de havde god Brug for. Disse Træer kan endog trives i saltholdig Jord, saa der er en Mulighed for, at denne Kultur har en Fremtid, som kan komme til at ligne dens Fortid. Artesisk Boring kan mulig lykkes flere Steder, selv om et enkelt Forsøg herpaa ved Byen Tripolis i den nyeste Tid er mislykkedes. Men først og fremmest maa der være Ro i Landet. Naar den er tilstede, vil en mønsterværdig Administration mulig kunne forhøje Oasernes Tal til mere end det dobbelte, men det vil blive kostbare Oaser, og selv disse vil ikke gøre det udstrakte Tripolitanien til et Paradis. Menneskene og ikke Naturen maa bringe en Fremgang til det bedre, og den hyppig hævdede Tiltagelse af Temperaturen og Nedgang af Nedbøren i Nordafrika i historisk Tid lader sig snarere modbevise end bevise.

Samfærdselsforholdene i Tripolitanien er de mest primitive. Der findes hverken Jærnbaner eller anlagte Veje. Karavanerne følger Oldtidens Ruter fra Brønd til Brønd, fra Oase til Oase. Fra Tripolis gaar en Rute over Nalut og Sinaun til Ghadames og Timbuktu, to Ruter gaar til Mursuk, den vestligste over Hamada el Homra er fem Dage i Træk vandløs, den østligste er den længste og gaar over Bondjem og Sokno. Ad den sidste naar den tyrkiske Post fra Tripolis til Mursuk i 18 Dage.

Fra Mursuk krysser to Ruter Sahara, den ene over Ghat og Aïr til Zinder og Kano, den anden over Tedjerri og Bilma til Bornu. En Rute gaar fra Mursuk over Sella, Audjila og Siwa til Ægypten. Fra Cyrenaica gaar en Rute mod Syd til Kufra og Vadai.

Handelen i Tripolis, der dels drives over Middelhavet, dels over Sahara med Sudan og Nigerlandene er gaaet stærkt tilbage. Indførselen skal kun andrage c. 12 Francs pr. Individ i selve Tripolis. Halvdelen heraf gaar til Mel og andre Levnedsmidler, som endog til Dels udføres igen med Sudankaravanerne. Man har her at gøre med en fattig, fordringsløs Befolkning, der kun har faa Fornødenheder. Luksusartiklerne bestaar i Tobak, Raasølv, Te og Sukker. I tidligere Tid, da Evroperne ikke kendte Vest-Afrika og dets Floder, var Tripolis Stapelplads for den transsahariske Handel. Fra Hausaland og Nigerlandene indførtes Strudsfer, Elfenben, Metaller, Huder og særlig Slaver. Den sidste Handel var overordentlig indbringende, men er nu forbudt baade af Evroperne og Tyrker. Vandvejene i Nigeria har drevet Handelen herover, da Varerne gaar mere sikkert i den Retning end ad Karavanvejene, hvor Tuaregerne ofte huserer slemt.

Tripolitanien Fremtid maa alene baseres paa Agerbrug, og hertil kræves store Kapitaler, stor Udholdenhed og Nøjsomhed. De mineralske Rigdomme, som nogle haaber, at finde, menes ikke at være til Stede. Landet er imidlertid kun kendt af Evroperne i store Træk, kun paa Hovedruterne og i de væsentligste Oaser, saa der er en rig Mark for Geograferne at arbejde paa.

Kilder: Mission Saharienne, Foureau-Lamy, Paris 1905. De Saint Louis à Tripoli par P. L. Monteil, Paris 1894. Dr. H. Barth, Reisen und Entdeckungen in Nord- und Mittel-Afrika 1860. I Hann, Handbuch der Klimatologie 3. Aufl. 1911. La Géographie Bd. IV 1901, S. 97; Bd. VIII 1903, S. 266 og Bd. X 1904, S. 263. Beechey, Proceedings of the Expedition to explore the northern Coast of Africa, London 1828. Denham, Narrative of Travels and Discoveries, London 1828. Nachtigal, Sahara und Sudan. Mathuisieulx, A travers la Tripolitaine, Paris 1903. Rapport sur une Mission scientifique en Tripolitaine par M. H. Mehier de Mathuisieulx. H. S. Cowper, The Hill of Graces, London 1897. H. Vischer, Across the Sahara from Tripoli to Bornu, London 1910. Evald Banse, Tripolis und seine Mnschia, Pet. Mitt. 1908, S. 49 og 78. The geogr. Journal Novbr. 1911, S. 487. L'Esplorazione Commerciale, Milano Anno XXVI, Fasc. XII, Pag. 457. Minutelli, La Tripolitania, Turin 1902 og Bibliografia della Libia, Turin 1903. Evald Banse, Der arabische Orient, Leipzig 1910. Rohlf, Die Oase Kufra, Leipzig 1881. Dr. H. Leiter Abh. der K. u. k. Geogr. Gesell., Wien, Bd. VIII, 1909. Verbreitung des Ölbaums in Tripolitanien Pet. Mitt. Ergh. XXXI Nr. 147.